

وضعیت حقوقی استیبل کوین در ایران و اتحادیه اروپا

چکیده:

استیبل کوین ها و توکن های ارجاع به دارایی به جهت برخورداری از مزایای شبکه بلاکچین نظیر سهولت در جا به جایی، کارمزد پایین انتقال و امنیت در کنار ثبات قیمتی، پتانسیل بالایی دارند تا به عنوان ابزار پرداخت در خرید کالا و خدمات مورد استفاده گسترده قرار گیرند. پتانسیل جایگزینی این دسته از رمز ارز ها با ارز های فیات عادی در معاملات علاوه بر تهدید سیاست های پولی و بانکی کشور ها موجب جایگزینی موسسات و نهاد های صادر کننده این توکن ها با بانک های مرکزی می شود. اما ممنوعیت مطلق این دسته از رمز ارز ها به عنوان ابزار پرداخت هم نه تنها موجب تضییع حقوق کاربران می شود بلکه باعث محرومیت از مزایای این فناوری می شود. در پژوهش حاضر تلاش شده است تا با رویکردی تحلیلی و تطبیقی با نگاهی به قوانین نظام حقوقی ایران و لایحه MiCA اتحادیه اروپا که هم اکنون بزرگترین منبع حقوقی رمز ارز ها در جهان محسوب می شود؛ ضرورت قانون گذاری پیرامون به کار گیری استیبل کوین ها به عنوان یک ابزار پرداخت و نهاد های صادر کننده آنها بررسی گردد.

کلمات کلیدی:

استیبل کوین، رمز ارز، اتحادیه اروپا، ارز دیجیتال، حقوق ایران

THE LEGAL STATUS OF STABLECOIN IN IRAN AND EUROPEAN UNION

Abstract:

Stablecoins and asset-referenced tokens have a high potential to be wide used as a means of payment in the purchase of goods and services because they have the advantages of the blockchain network such as easy transfer and low transaction fee and security along with value stability. The potential of replacing this type of crypto-currency with ordinary fiat currencies in deals and trade can threatening for Monetary and banking policies and replace central banks with legal entities issuing stablecoins. However, the absolute prohibition of this type of cryptocurrencies will deprived of the benefits of this technology and violate the rights of their users. In the above research, it has been searched with an analytical and comparative vision, we investigated the laws of Iran's legal system and the MiCA of the European Union, which is now the largest legal source of cryptocurrencies in the world. And we also examined the necessity of legislation regarding stablecoins and its issuers

Keywords:

Stablecoin, MiCA, European Union, Crypto Currencies, Law

مقدمه :

پس از معرفی و ظهور بیت کوین^۱ با افزایش آلت کوین^۲ ها حجم بازار رمز ارز ها هم گسترش یافت و روز به روز بر تعداد معامله گران این بازار افزوده شد اما نوسانات شدید قیمت رمز ارز های بدون پشتوانه نظیر بیت کوین و اتریوم^۳ یک مشکل جدی برای ثبات بازار و ذخیره سود کاربران به حساب می آمد. برای حل این مشکل رمز ارز های جدیدی به نام استیبل کوین^۴ متولد شدند. این دسته از دارایی های رمز نگاری شده برخلاف رمز ارز های بدون پشتوانه قیمت ثابتی داشتند و در عین حال از مزایای سایر رمز ارز ها مثل جا به جایی سریع، کارمزد پایین انتقال و امنیت نسبی نیز برخوردار بودند. قیمت ثابت استیبل کوین ها موجب شد تا عملاً سایر رمز ارز ها در بازار نسبت به آنها مورد معامله قرار گیرند این به آن معنی بود که اغلب کاربران به جای ارز های عادی برای خرید و فروش رمز ارزهایشان از استیبل کوین ها استفاده می کردند. استفاده از استیبل کوین به عنوان پول به بازار رمز ارز ها محدود نشد چرا که با معرفی استیبل کوین ها، بزرگترین دغدغه کسب و کارهای تجاری و موسسات در عدم پذیرش رمز ارزها به جای پول هم حل شد.

شرکت هایی که تا قبل از این از ارائه کالا و خدمات در قبال رمز ارز ها به دلیل نوسانات قیمتی خودداری می کردند، شروع به پذیرش استیبل کوین ها به عنوان یک ابزار پرداخت کردند. تبدیل شدن بی ضابطه استیبل کوین ها به ابزار پرداخت علاوه بر آنکه تهدیدی جدی برای بانک های مرکزی و حاکمیت اقتصادی کشورها محسوب می شود می تواند به نقض حقوق کاربران و از دست رفتن سرمایه آنها هم منجر شود. در حال حاضر چارچوب های حقوقی مربوط به رمز ارز ها در ایران محدود به ابلاغیه های بانک مرکزی و آیین نامه های هیئت وزیران است که بخش بسیار کوچکی از آن را قوانین مربوط به استیبل کوین ها تشکیل می دهد. برخلاف نظام حقوقی ایران، اتحادیه اروپا با درک این چالش اقدام به تدوین لایحه ای تحت عنوان Markets in Crypto-Assets in Europe (MiCA) نموده که به اختصار MiCA نامیده می شود و منحصر به تدوین ساز و کار حقوقی برای استیبل کوین ها و توکن های ارجاع به دارایی می پردازد.

این پژوهش در نظر دارد تا با مطالعه تطبیقی اقدام به شناسایی چالش های پیش رو کرده و با بهره گیری از ظرفیت های قانونی برای ایجاد چارچوب های حقوقی در این حوزه راهکار ارائه نماید.

۱- استیبل کوین:

به طور کلی به اعتبار پشتوانه، رمز ارز ها به سه دسته کلی تقسیم می شوند:

۱- رمز ارز های بدون پشتوانه

۲- رمز ارز های ملی و منطقه ای

۳- استیبل کوین ها

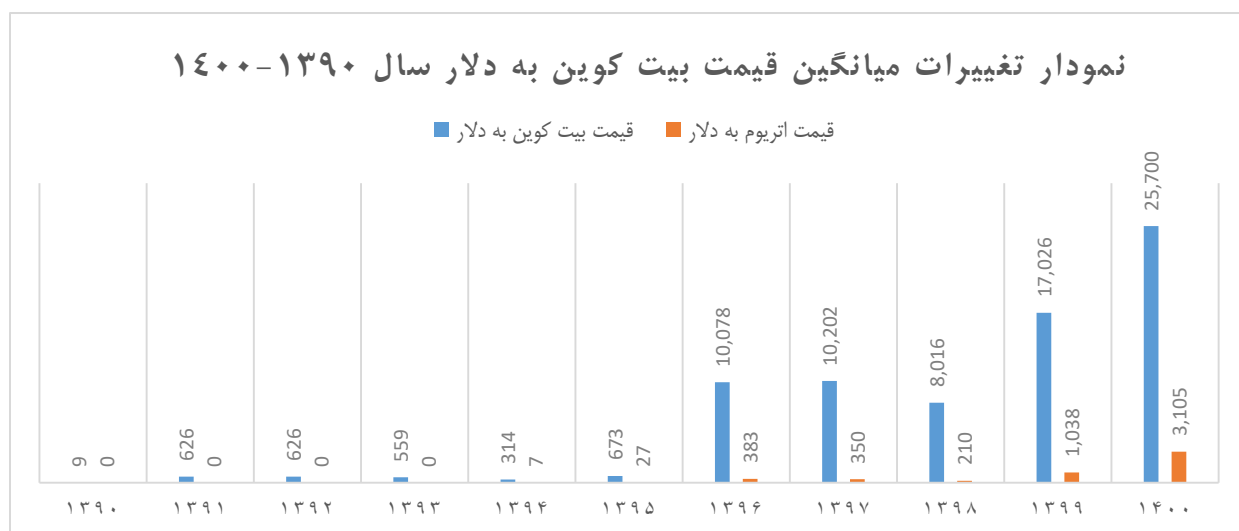
^۱ Bitcoin

^۲ Altcoin

^۳ Ethereum

^۴ Stablecoin

تعریف یکسانی از استیبل کوین ها وجود ندارد اما به طور کلی اغلب تعاریف در این مورد مشترک است که استیبل کوین نوعی از رمز ارز است که بر خلاف رمز ارز های بدون پشتوانه معمولاً از قیمت ثابتی برخوردار است. در تعریف استیبل کوین نوشته شده است: "استیبل کوین ها رمز ارز های پایه ای هستند که قیمتشان به گونه ای طراحی شده است که به یک دارایی مرجع متصل شود. این دارایی مرجع ممکن است پول واقعی، کالا های مبادله ای مثل فلزات گرانبها یا یک ارز دیجیتال دیگر باشد."⁵ نمودار تغییرات قیمت بیت کوین و اتریوم به عنوان دو رمز ارز مشهور نشان می دهد که میانگین قیمت بیت کوین از ۹ دلار در سال ۱۳۹۰ به بیش از ۲۵۷۰۰ دلار در سال ۱۴۰۰ رسیده و قیمت اتریوم هم از ۷ دلار در سال ۱۳۹۴ به میانگین ۳۱۰۵ دلار در سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است.

به دنبال این نوسانات شدید قیمت، معامله گران بازار رمز ارز ها به دنبال راه حلی برای ذخیره ارزش معاملاتشان بودند. بیشتر این راه حل تبدیل رمز ارز های بدون پشتوانه به دست آمده از معاملات به پول های فیات عادی نظیر دلار و یورو یا فلزات گرانبها مثل طلا بود. اما وقت گیر بودن و به صرفه نبودن این روش باعث شد تا نوع جدیدی از رمز ارز ها به نام استیبل کوین با ورود رمز ارزی به نام بیت یو اس دی^۶ متولد شود. این دسته از رمز ارز ها برای جلوگیری از متضرر شدن کاربران استفاده کننده از آنها قیمت ثابتی داشتند و در عین حال بر خلاف ارز های فیات از مزایای سایر رمز ارز ها مثل کارمزد پایین تراکنش ها، امنیت و انتقال سریع هم برخوردار بودند.

سرویس تحقیقات پارلمان اتحادیه اروپا^۷ معروف به EPRS استیبل کوین ها را این گونه تعریف می کند: "استیبل کوین ها ارز های رمز نگاری شده ای هستند که هدف آنها حفظ ارزش پایدار یک دارایی مشخص شده یا سبدی از دارایی هاست."^۸ با این وجود این پایداری قیمت که به عنوان مهمترین تفاوت استیبل کوین ها و سایر رمز ارز ها در اکثر تعاریف مورد تاکید قرار می گیرد هم مورد مناقشه است برای مثال FINMA مرجع نظارتی بازار مالی سوئیس^۹ کلمه استیبل^{۱۰} در استیبل کوین ها را به

⁵ Bloomberg.com, 19 March 2021

⁶ Bit USD

⁷ European Parliamentary Research Service

⁸ Stablecoins Private-sector quest for cryptostability, the document addressed to members and staff of European Parliament, page2

⁹ Swiss Financial Market Supervisory Authority

¹⁰ Stable

عنوان یک اصطلاح بازاریابی در نظر گرفته است نه به عنوان پایداری به معنی حقیقی آن^{۱۱} بنابراین اگرچه آنها جایگزین پایدار تری نسبت به رمز ارز های معمولی هستند اما ثبات ادعایی آنها می تواند متفاوت باشد با توجه به اینکه تحقیقات نسبتاً کمی پیرامون ثبات استیبل کوین ها وجود دارد.^{۱۲}

استیبل کوین ها می توانند کارمزد کمتر و سرعت تراکنش سریع تری را ارائه دهند و افراد به واسطه آنها می توانند پرداخت های فرامرزی را آسان تر انجام دهند و در نتیجه اقتصاد جهانی بیش از پیش توسعه یابد.^{۱۳}

۲- اقسام استیبل کوین:

ثبات قیمتی استیبل کوین ها یا ناشی از پیوند خوردن توکن های صادر شده به نوعی از دارایی های واقعی یا ارز های فیات است و یا به واسطه الگوریتم طراحی شده برای آنهاست. از این رو استیبل کوین ها به طور کلی به سه دسته تقسیم می شوند:

۱-۲- توکن های ارجاع به دارایی^{۱۴}

که خود به دو دسته تقسیم می شوند:

۱-۱-۲- توکن های ارجاع به ارز فیات^{۱۵}

۲-۱-۲- توکن های ارجاع به کالا^{۱۶}

توکن های ارجاع به دارایی آن دسته از استیبل کوین ها هستند که ارزش توکن های صادر شده آنها به ارزش یک یا چند دارایی یکسان همانند فلزات گرانبها، کالا های با ارزش ثابت مثل نفت و گندم و یا پول های فیات گره خورده است. این دسته از استیبل کوین ها برخلاف بیشتر رمز ارز های بدون پشتوانه به شکل متمرکز اداره می شوند یعنی یک نهاد یا شرکت صادر کننده این دسته از توکن ها به عنوان متولی متعهد می شود که به ازای صدور هر توکن مقدار مشخصی از یک یا چند دارایی ثابت را ذخیره نماید. صادر کننده توکن می تواند به عنوان پشتوانه این توکن ها هر نوع دارایی ملموس و دارای مالیت که ارزش یکسانی داشته باشد را اعلام و ذخیره نماید مثلاً Pax Gold یک استیبل کوین مبتنی بر طلاست که هر توکن آن معادل یک اونس طلاست^{۱۷}. در حال حاضر بیشتر استیبل کوین ها را توکن های ارجاع به یک ارز فیات تشکیل می دهند. معروف ترین و پر استفاده ترین استیبل کوین در حال حاضر تتر^{۱۸} نام دارد که یک استیبل کوین مبتنی بر دلار است، به عبارت دیگر هر تتر همواره برابر با یک دلار خواهد بود.^{۱۹}

¹¹ Swiss Financial Market Supervisory Authority FINMA, above n 3, at 1

¹² 7 Kaudia Jarno and Hanna Kołodziejczyk, 'Does the Design of Stablecoins Impact Their Volatility?' 14 Journal of Risk and Financial Management 42 (2021), at 3, <https://doi.org/10.3390/jrfm14020042>

¹³ Stablecoins Private-sector quest for cryptostability, the document addressed to members and staff of European Parliament, page 3

¹⁴ asset-referenced tokens

¹⁵ Fiat backing Stablecoin

¹⁶ Commodity backing Stablecoin

¹⁷ Clifford, Tyler, 2019

¹⁸ Tether

¹⁹ Tether: Fiat currencies, 2018

۲-۲- توکن های ارجاع به دارایی های رمز نگاری شده^{۲۰}

برای ثابت ماندن قیمت این دسته از استیبل کوین ها از سایر رمز ارز ها و عمدتا رمز ارز های بدون پشتوانه استفاده می شود. برخلاف توکن های ارجاع به دارایی که نیازمند یک نهاد صادر کننده و در ادامه تضمین کننده هستند این دسته از استیبل کوین ها معمولا با استفاده از قرارداد های هوشمند^{۲۱} بر بستر بلاکچین و به شکل غیر متمرکز ساخته می شوند. در این نوع از توکن ها کاربران با تایید یک قرارداد هوشمند در سیستم بلاکچین مقداری از سایر رمز ارز های بدون پشتوانه را به عنوان وثیقه بلوکه می کنند، در عوض این وثیقه شبکه برای آنها مقدار مشخصی از استیبل کوین را صادر می کند.

به دلیل در نوسان بودن قیمت رمز ارز های بدون پشتوانه و در نتیجه نوسانات قیمت وثیقه بلوکه شده از سمت کاربر ، ارزش وثیقه معمولا بسیار بیشتر از استیبل کوین های بدست آمده است برای مثال در عوض وثیقه کردن ۱۰۰۰ دلار رمز ارز بدون پشتوانه یک استیبل کوین به ارزش ثابت ۵۰۰ دلار صادر می شود. این باعث می شود تا در صورت پایین آمدن ارزش احتمالی وثیقه استیبل کوین همچنان ارزش ثابت خود را حفظ نماید با این وجود در صورتی که ارزش وثیقه از قیمت ثابت در نظر گرفته شده برای استیبل کوین پایین تر بیاید (در این فرض پایین تر از ۵۰۰ دلار) قرارداد با انحلال خودکار وثیقه بلوکه شده را به فروش خواهد رساند تا همچنان ارزش سرمایه کاربر حفظ شود. معروفترین توکن صادر شده از این دسته DAI است که بر بستر بلاکچین اتریوم ساخته شده است.

۲-۳- استیبل کوین های الگوریتمی^{۲۲}

استیبل کوین های الگوریتمی نوعی از استیبل کوین ها هستند که ثبات قیمتی آن ها از طریق پروتکل های افزایش یا کاهش عرضه این دارایی های رمز نگاری شده در پاسخ به تغییرات تقاضا حفظ می شود.^{۲۳} یکی از مشهور ترین استیبل کوین های شناخته شده از این دسته ترا^{۲۴} نام دارد که با نوعی توکن ذخیره به نام لونا^{۲۵} در ارتباط بود. در ماه می سال ۲۰۲۲ شبکه این رمز ارز طی رویدادی که حدود ۴۵ میلیون دلار سرمایه کاربران را در طول یک هفته از میان برد فروپاشید.^{۲۶} این رخداد یکی از مهمترین وقایعی است که ضرورت قانون گذاری و ایجاد چارچوب های حقوقی پیرامون رمز ارز ها را برای حفظ حقوق کاربران یادآوری می کند.

۳- قانون گذاری در حوزه استیبل کوین ها:

ضرورت قانون گذاری و اجرای سیاست های پولی و بانکی در مورد دارایی های رمز نگاری شده یک امر انکار ناپذیر است. در سال ۲۰۲۰ کمیته نظارت بانکی Basel^{۲۷} یا همان BCBS دارایی های رمز نگاری شده را به عنوان یک اولویت سیاست گذاری

²⁰ Cryptocurrency backing Stablecoin

²¹ Smart Contract

²² Seigniorage-style Stablecoin

²³ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, Article (26)

²⁴ Terra

²⁵ Luna

²⁶ Melinek, Jacquelyn (12 May 2022)

²⁷ Basel Committee on Banking Supervision

شناسایی کرد و یک سازمان اختصاصی برای آن ایجاد نمود.^{۲۸} در ایالات متحده گزارش PWG توسط کارگروه بازار های مالی ریاست جمهوری^{۲۹} با هدف قانون گذاری برای صادرکنندگان استیبل کوین ها و ارائه دهندگان کیف پول های رمز ارز منتشر شده است. این گزارش توصیه می کند که فعالیت صادر کنندگان غیر بانکی استیبل کوین ها متوقف شود و این صنعت به طور انحصاری توسط بانک ها اداره شود.^{۳۰}

کارگروه G7 در گزارش خود در مورد استیبل کوین ها می نویسد: مزایای بالقوه استیبل کوین ها در صورتی قابل تحقق است که خطرات آن هم مورد توجه قرار گیرد؛ چرا که استیبل کوین هایی که به مقیاس جهانی می رسند می توانند چالش ها و خطرات جدی برای سیاست های پولی، ثبات اقتصادی، سیستم پولی بین المللی و رقابت منصفانه ایجاد کنند.^{۳۱}

رویکرد نظام حقوقی ایران و اتحادیه اروپا در برابر دارایی های رمز نگاری شده متفاوت است. روح حاکم بر قوانین ایران در حوزه رمز ارز بر ممنوعیت و محدودیت استوار است و بانک مرکزی به عنوان نماینده نظام حقوقی ایران در این باره قوانین اندکی را در قالب "الزامات و ضوابط حوزه رمز ارز ها" منتشر نموده است.

در مقابل اتحادیه اروپا این گونه استدلال می کند که محدود کردن استفاده از استیبل کوین در اتحادیه اروپا اگرچه قابل توجیه است چرا که خطرات ناشی از استیبل کوین ها به ویژه استیبل کوین هایی که می توانند به مقیاس جهانی برسند در کوتاه مدت فراتر از مزایای ارائه شده به کاربران اتحادیه اروپاست؛ اما این گزینه با اهداف تعیین شده برای ارتقای نوآوری در بخش مالی اتحادیه سازگار نیست و در عین حال نه تنها برای استیبل کوین هایی که قبلا کار می کردند هزینه ایجاد می کند بلکه از بهره مندی از هرگونه مزیت مرتبط با این نوع جدید از دارایی های رمز نگاری شده هم جلوگیری می کند.^{۳۲} اتحادیه پیرامون پتانسیل چالش آفرینی استیبل کوین ها توضیح می دهد که اندازه بازار دارایی های رمز نگاری شده هنوز متوسط است و به همین جهت در حال حاضر تهدیدی برای ثبات مالی نیست با این حال این احتمال وجود دارد که زیر مجموعه ای از دارایی های رمز نگاری شده که هدفشان تثبیت قیمت آنها از طریق پیوند دادن ارزش این دارایی ها به یک یا چند دارایی خاص است، به طور گسترده توسط مصرف کنندگان مورد استفاده قرار گیرد. چنین تحولی می تواند چالش های بیشتری را برای ثبات مالی و حاکمیت اقتصادی ایجاد کند.^{۳۳}

معاونت فن آوری های نوین بانک مرکزی رمز ارزی را که بهره برداری و تبادل آن ها محدود به جغرافیایی خاصی نبوده و توسط عموم مردم دنیا بر بستر اینترنت قابل دسترس است را به عنوان رمز ارز جهان روا تعریف می کند و در ادامه این دسته از رمز ارز ها را به دو دسته بدون پشتوانه و با پشتوانه تقسیم می کند. در تعریف رمز ارز های جهان روا با پشتوانه نوشته شده است

²⁸ FINMA, 5th symposium for small banks, P (21)

²⁹ President's Working Group on Financial Markets

³⁰ Report on Stablecoins, PRESIDENT'S WORKING GRP. ON FIN. MARKETS, THE FED. DEPOSIT INS. CORP., & THE OFF. OF THE COMPTROLLER OF THE CURRENCY 16 (Nov. 2021), https://home.treasury.gov/system/files/136/StableCoinReport_Nov1_508.pdf.

³¹ G7 Working Group on Stablecoins, investigating the impact of global stablecoins, October 2019

³² Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, Results of EX-POST Evaluations, Stakeholder Consultations and Impact Assessments

³³ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, Article (4)

که: " ...توسط یک شخص حقیقی یا حقوقی و به پشتوانه ی یک دارایی مشهود یا نامشهود صادر می شود و قابلیت استخراج توسط عموم مردم را ندارد."^{۳۴}

ظاهراً منظور قانون گذار از رمز ارز های جهان روا با پشتوانه در این تعریف همان استیبل کوین هاست؛ چرا که تتر به عنوان یکی از مشهورترین مصادیق استیبل کوین در ادامه همین تعریف مثال زده می شود. اگر چه به نظر می رسد که این تعریف بیشتر ناظر بر توکن های ارجاع به دارایی است اما با مقداری تسامح می توان ایجاد ساختار های فنی مورد نیاز برای استیبل کوین های الگوریتمی از سوی صادر کننده را از مصادیق دارایی های غیر مشهود مدنظر قانون گذار دانست. بر مبنای این تعریف استیبل کوین ها ممکن است توسط شخص حقیقی یا حقوقی صادر شوند در حالیکه در لایحه MiCA صادر کننده استیبل کوین ها صراحتاً شخص حقوقی دانسته شده است.^{۳۵ ۳۶}

اتحادیه اروپا تعریف دیگری از استیبل کوین ها ارائه می کند: "توکن های ارجاع به دارایی یکی از انواع دارایی های رمز نگاری شده است که ادعا می کنند با ارجاع به چندین ارز فیات، یک یا چند کالا یا یک یا چند دارایی رمز نگاری شده یا ترکیبی از این قبیل دارایی ها ثبات قیمتی را حفظ می کنند."^{۳۷} اما در بند بعدی لایحه نوع دیگری از استیبل کوین ها را تحت عنوان پول الکترونیکی تعریف می کند: "پول الکترونیکی یا توکن پول الکترونیکی نوعی از دارایی رمز نگاری شده است که هدف اصلی آن استفاده به عنوان ابزار پرداخت است و ادعا می کند ثبات قیمتی را از طریق ارجاع توکن به یک ارز فیات حفظ می کند."^{۳۸}

در واقع لایحه MiCA ضمن دسته بندی دارایی های رمز نگاری شده آن دسته از توکن های ارجاع به دارایی را که به یک ارز فیات پیوند خورده اند را شبیه به پول های الکترونیکی^{۳۹} تعریف شده در قوانین اتحادیه اروپا می داند.^{۴۰} این تقسیم بندی در تعریف باعث می شود لایحه با جدا سازی استیبل کوین های بر مبنای یک ارز فیات از سایر استیبل کوین هایی که صرفاً بر مبنای یک دارایی شکل می گیرند قانون گذاری دقیق تری نماید؛ چرا که به طور کلی در استفاده از استیبل کوین ها به عنوان یک ابزار پرداخت توکن های بر مبنای یک ارز فیات همانند تتر اقبال عمومی بسیار بیشتری نسبت به سایر استیبل کوین ها دارند؛ زیرا در این شرایط کاربران بیش از آنکه نیازمند نگرانی در مورد ثبات قیمت استیبل کوین باشند صرفاً باید به نهاد صادر کننده استیبل کوین اعتماد کنند. به عبارت دیگر در توکن های ارجاع به دارایی اعتماد به صادر کنندگان استیبل کوین کافی نیست؛ چرا که یک استیبل کوین با پشتوانه طلا یا نفت اگر چه ممکن است تضامین کافی داشته و یک دارایی ارزشمند باشد اما صرف این موضوع انگیزه کافی برای استفاده کاربران از این توکن ها به عنوان ابزار پرداخت ایجاد نمی کند. چنانکه امروزه طلا و نفت به ندرت به عنوان ثمن معامله مورد استفاده قرار می گیرند.

^{۳۴} بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، معاونت فناوری های نوین، اداره نظام های پرداخت، الزامات و ضوابط حوزه رمزارز ها، بهمن ۹۷، ص ۵

^{۳۵} Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, Title I, Subject Matter, Scope and Definitions, Article 3 Definitions, p3

^{۳۶} MiCA, Article (50)

^{۳۷} Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, Title I, Subject Matter, Scope and Definitions, Article 3 Definitions, p3

^{۳۸} Ibid, p4

^{۳۹} E-money

^{۴۰} Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC (OJ L 267, 10.10.2009, p. 7)

از طرفی لایحه به این تفاوت مهم اشاره می کند که معمولاً دارندگان پول های الکترونیکی مطابق قانون می توانند در هر زمان نسبت به تعویض یا بازخرید پول های الکترونیکی خود با ارز فیات واقعی اقدام نمایند اما در مورد برخی از توکن های ارجاع به دارایی چنین امکانی وجود ندارد و یا محدود شده است^{۴۱}؛ زیرا از نگاه بیشتر کاربران این دارایی ها به عنوان یک محل سرمایه گذاری و یا ذخیره سود مورد استفاده قرار می گیرد و کمتر کسی علاقمند است تا در شرایط اضطرار به جای پول شکل فیزیکی این دارایی ها را در اختیار گیرد. در مقابل اما هیئت وزیران در ایران طی تصویب نامه ای اعلام کرد: "استفاده از ارز های دیجیتال صرفاً با قبول مسئولیت خطر پذیری از سوی متعاملین صورت می گیرد و مشمول حمایت و ضمانت دولت و نظام بانکی نبوده و استفاده از آن در مبادلات داخل کشور مجاز نیست."^{۴۲}

پیرامون درخواست برای ابطال این مصوبه، دیوان عدالت اداری در بخشی از رای خود با استناد به قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز^{۴۳} اینگونه استدلال می کند که: "دولت از اختیار تعیین ضوابط و مقررات مربوط به استفاده از ارز برخوردار است و با توجه به تعیین ماهیت ارز برای رمز ارز ها در تصویب نامه مورد شکایت، منع استفاده از آن در مبادلات داخل کشور در چهارچوب اختیارات دولت می باشد."^{۴۴} همچنین بانک مرکزی استفاده از رمز ارز های جهان روا به عنوان ابزار پرداخت در داخل کشور را ممنوع می داند.^{۴۵}

اگر چه امروزه بخش بزرگی از بازار استیبل کوین ها را توکن های ارجاع به یک ارز فیات مثل تتر تشکیل می دهد اما عبارت رمز ارز های جهان روا در متن قانون انصراف بدوی است و انصراف بدوی مانع از اطلاق نیست پس می توان گفت این نص قانونی شامل تمام استیبل کوین ها، همان گونه که پیشتر توسط بانک مرکزی به عنوان یکی از انواع رمز ارز های جهان روا تعریف شده بودند، می شود. از منظر نظام حقوقی ایران استفاده از رمز ارز های جهان روا که شامل استیبل کوین ها هم می شود به عنوان ابزار پرداخت ممنوع است و از این نظر تفاوتی بین رمز ارز های معتبر و غیر معتبر از نظر عرف وجود ندارد؛ بلکه این تفاوت، خود را در الزامات مربوط به صرافی های رمز ارز نشان می دهد. بانک مرکزی ایران در بخش الزامات صرافی های فعال در بازار رمز ارز آورده است که: "فهرست رمز ارز های قابل مبادله در صرافی های رمز ارزی، توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین و در بازه های سه ماهه به صرافی های رمز ارزی ابلاغ خواهد شد."^{۴۶}

اما نظام حقوقی اتحادیه اروپا با ذکر ویژگی های لازم و الزامات مورد نیاز، توکن ها را اعتبار سنجی و قانون گذاری می کند. در همین راستا: "به منظور حمایت از مصرف کننده، خریداران بالقوه دارایی های رمز نگاری شده باید در مورد ویژگی ها، عملکرد ها و مخاطرات دارایی های رمز نگاری شده که قصد خرید آن را دارند اطلاع کسب کنند؛ به این منظور ارائه دهندگان دارایی

⁴¹ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, Article (10)

⁴² بند اول تصویب نامه شماره ۵۸۱۴۴/ت ۵۵۶۳۷ هـ مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۳ هیئت وزیران

⁴³ بند "خ" ماده ۲ و تبصره ۳ ماده ۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲

⁴⁴ رای هیات تخصصی مالیاتی بانکی دیوان عدالت اداری در پرونده درخواست ابطال تصویب نامه شماره ۵۸۱۴۴/ت ۵۵۶۳۷ هـ هیئت وزیران، ۱۳۹۹/۴/۱۵

⁴⁵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، معاونت فناوری های نوین، اداره نظام های پرداخت، الزامات و ضوابط حوزه رمز ارز ها، بهمن ۹۷، ص ۷

⁴⁶ همان، ص ۱۲

های رمز نگاری شده باید یک کاغذ سفید^{۴۷} منتشر نمایند که حاوی افشای اجباری اطلاعات کلی در مورد ناشر و پروژه، حقوق و تعهدات مرتبط و فناوری های اساسی مورد استفاده باشد.^{۴۸}

برای جلوگیری از فشار اداری بیش از حد به استارت آپ ها و کسب و کار های کوچک آنها عرضه عمومی دارایی های رمز نگاری شده ای که مجموع ارزش آنها از ۵۰ هزار یورو طی یک بازه زمانی ۱۲ ماهه تجاوز نمی کند از الزامات مربوط به افشای کاغذ سفید معاف هستند با اینحال الزامات قانونی شامل روابط تجاری با مصرف کننده در مورد آن ها اعمال می شود.^{۴۹} همچنین صادرکنندگان دارایی های رمز نگاری شده، قبل از هر گونه عرضه عمومی در اتحادیه باید کاغذ سفید و اطلاعات لازم را در اختیار مقام صلاحیت دار کشور محل ارائه قرار دهند.^{۵۰} با این وجود باید از بار اداری اضافی اجتناب شود به همین دلیل نباید از مقامات ذی صلاح خواسته شود که قبل از انتشار کاغذ سفید دارایی های رمز نگاری شده آن را تایید کنند اما مقامات این اختیار را دارند که بعد از انتشار کاغذ سفید، الزامات و اطلاعات اضافی را به کاغذ سفید ناشر یا در صورت لزوم به راهبرد بازاریابی صادرکنندگان بیافزایند.^{۵۱}

تفاوت رویکرد نظام حقوقی ایران و اتحادیه اروپا در مواجهه با رمز ارز ها در ساختار قانونی ایجاد شده هویداست. در حالیکه رویکرد نظام حقوقی ایران رویکردی سلبی است که اصل را بر ممنوعیت کلی قرار داده است به غیر از مواردی که به موجب اعلام بانک مرکزی ایران استثنا می شوند؛ رویکرد اتحادیه اروپا بر ایجاد الزامات حداقلی استوار است.

همچنین واضح است که مصرف کننده (در اینجا کاربران) در استفاده از رمز ارز ها نیازمند حمایت دولت ها هستند چنانکه امروزه حمایت از مصرف کننده جای احترام به قرارداد را گرفته است و اعتقاد عمومی بر این است که قرارداد از طرف قوی تر حمایت می کند و برای حفظ تعادل باید به یاری مصرف کننده عادی شتافت.^{۵۲} با این وجود رویکرد نظام حقوقی ایران پیرامون رمز ارز ها مبتنی بر سلب مسئولیت از دولت و بانک مرکزی و تحمیل خطرات احتمالی بر کاربران است.^{۵۳} این نظر اگر چه بر مبنای قاعده تسلیط است اما به نظر می رسد بانک مرکزی به عنوان بالاترین نهاد پولی و بانکی کشور تنها به صدور اخطار های لازم به کاربران در این حوزه بسنده می کند در حالیکه نظام حقوقی اتحادیه اروپا با ارائه لایحه MiCA در پی اقدام برای ایجاد ساز و کار و الزامات حمایت از کاربران این حوزه بوده است.

رویکرد حمایت از مصرف کننده و کاربران در بخش های مختلف این لایحه دیده می شود از جمله:

- صادرکنندگان توکن های ارجاع به دارایی باید به دارندگان این توکن ها اطلاعات مربوط به مقدار توکن های در گردش و ارزش و ترکیب دارایی های ذخیره شده را حداقل به صورت ماهانه ارائه دهند و نیز هر رویدادی را که

⁴⁷ White Paper

⁴⁸ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, Article (14)

⁴⁹ Article (16)

⁵⁰ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, Title I, Subject Matter, Scope and Definitions, Article (18)

⁵¹ MiCA, Article (19)

^{۵۲} کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی درس هایی از عقود معین، ص ۲۴

^{۵۳} الزامات و ضوابط حوزه رمز ارز ها، ص ۱۲ و ۱۳

^{۵۴} بند یک تصویب نامه هیئت وزیران مورخ ۱۳۹۸/۵/۶

احتمالا تاثیر قابل توجهی بر ارزش توکن های ارجاع به دارایی و یا دارایی های ذخیره دارد به اطلاع کاربران برسانند.^{۵۵}

- برای محافظت از دارندگان توکن های ارجاع به دارایی در برابر کاهش ارزش دارایی های پشتوانه ، صادر کنندگان این توکن ها باید دارایی های ذخیره را از میان دارایی هایی امن و کم خطر و با حداقل ریسک انتخاب کنند ؛ از آنجایی که توکن های ارجاع به دارایی می توانند به عنوان ابزار پرداخت مورد استفاده قرار گیرند تمام سود یا زیان ناشی از سرمایه گذاری دارایی های ذخیره بر عهده صادر کنندگان این توکن ها است.^{۵۶}

- در مواردی که ارزش توکن های ارجاع به دارایی به طور قابل توجهی با دارایی های ذخیره شده متفاوت است ؛ دارندگان توکن ها باید اجازه درخواست بازخرید توکن ها از صادر کننده در برابر دارایی های ذخیره شده را داشته باشند.^{۵۷}

- به منظور حفظ حقوق دارندگان توکن های ارجاع به دارایی ، صادر کنندگان زمانی که داوطلبانه فعالیت خود را پایان می دهند و یا دوره زمانی آن ها به پایان می رسد مشمول قوانین ورشکستگی ملی می شوند.^{۵۸}

- دارندگان توکن پول الکترونیکی باید همیشه حق باز خرید توکن در ازای ارز فیاتی که به آن ارجاع می شود را داشته باشند.^{۵۹}

الزامات قانونی در لایحه MiCA نشان می دهد که نظام حقوقی اتحادیه اروپا بر خلاف ایران نه تنها از استفاده استیبل کوین ها به عنوان ابزار پرداخت جلوگیری نمی کند بلکه ساز و کاری در جهت تقویت این امر در کنار حمایت از حقوق کاربران به کار گرفته است. چنانکه در لایحه تاکید شده است که : "برای اطمینان از اینکه توکن های ارجاع به دارایی و پول الکترونیکی عمدتا به عنوان وسیله مبادله و نه به عنوان ذخیره کننده ارزش استفاده می شوند صادر کنندگان نباید به کاربران بابت زمان نگهداری از توکن ها سود پرداخت کنند.^{۶۰ ۶۱}

اگر چه این ممنوعیت ، اهداف لایحه مبنی بر استفاده از این دست توکن ها به عنوان ابزار پرداخت را به خوبی تامین می کند اما بانک مرکزی اروپا^{۶۲} به درستی به پیامد احتمالی این قانون اشاره می کند که : "این احتمال را نمی توان به طور کامل کنار گذاشت که این ممنوعیت می تواند به طور بالقوه موجب افزایش ورودی و خروجی سرمایه ها زمانی که نرخ بهره به طور قابل ملاحظه تغییر می کند شود ؛ که این امر می تواند پیامد های تهدید ثبات مالی را به همراه داشته باشد."^{۶۳}

⁵⁵ MiCA, Article (31)

⁵⁶ MiCA, Article (39)

⁵⁷ MiCA, Article (40)

⁵⁸ MiCA, Article (43)

⁵⁹ MiCA, Article (45)

⁶⁰ MiCA, Article (41)

⁶¹ MiCA, Article (46)

⁶² European Central Bank

⁶³ Opinion of the European Central Bank of 19 February 2021 on a proposal for a regulation on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, 2.1.1

نتیجه گیری و پیشنهادات :

اگر چه فناوری رمز ارز هنوز هم ساختار جدیدی محسوب می شود اما ورود جامع تر قانون گذار به این حوزه ضرورتی اجتناب ناپذیر است. با وجود آنکه در مقدمه سند الزامات و ضوابط حوزه رمز ارز انتشار یافته توسط بانک مرکزی ایران در سال ۹۸ اذعان شده است که مقررات این حوزه با رصد مستمر تحولات و بازخورد ها در بازه های زمانی شش ماهه بازنگری خواهد شد اما تا به امروز مقررات رمز ارز در نظام حقوقی ایران تغییری نکرده است و همچنان سند مذکور مرجع حقوقی کشور در این بخش محسوب می شود.

برای بهبود خلا های قانونی در این حوزه و نیز اصلاح مواد قانونی سابق پیشنهادات زیر مشخصا مطرح می شود:

- در سند فعلی توکن های موسوم به استیبل کوین و رمز ارز های بدون پشتوانه به اعتبار جغرافیا ، تحت عنوان رمز ارز های جهان روا به طور یکسان قانون گذاری شده اند در حالیکه چنانچه گذشت این دو گروه از رمز ارز ها تفاوت های اساسی با یکدیگر دارند ، به همین جهت ضرورت دارد که این دو دسته از رمز ارز ها مجزی از یکدیگر دسته بندی و در ادامه طی مواد جداگانه تعریف گردند.
- در این خصوص پیشنهاد می شود توکن های استیبل کوین این گونه در قانون تعریف شوند : "نوعی از رمز ارز که با هدف ثبات قیمتی ایجاد شده است." این تعریف اگرچه کوتاه اقسام مختلف استیبل کوین ها که پیشتر در مورد آن صحبت شد را در بر می گیرد زیرا نقطه اشتراک انواع استیبل کوین ها تلاش آنها برای نزدیک شدن به این ثبات قیمتی است ولو آنکه این دسته از توکن ها نوسانات محدودی داشته باشند مادامی که از منظر عرف این نوسانات مانع از این امر نشود که یک رمز ارز به عنوان استیبل کوین در نظر گرفته شود.
- اعلام سلب مسئولیت نهاد های حاکمیتی و قانون گذار در این حوزه نافی مسئولیت آنها نیست و باید در کنار آگاهی بخشی پیرامون مخاطرات احتمالی این بازار ، الزامات حمایت از حقوق کاربران و فعالان بازار رمز ارز قانون گذاری شود.
- برای تشویق سرمایه گذاری بخش خصوصی و نیز شرکت های دانش بنیان به ورود به این حوزه و کمک گرفتن از این فناوری ، در رشد و گسترش سایر بخش ها باید مقررات مربوط به شیوه ایجاد و صدور استیبل کوین های داخلی شامل تعهدات و الزامات صادر کننده ، حقوق کاربران ، فناوری های مورد استفاده و ساز و کار دارایی های پشتوانه ایجاد شود.
- از آنجایی که در ابزار های پرداخت ، استیبل کوین ها از هر نظر بر پول های فیات برتری دارند ؛ ممنوعیت مطلق استفاده از استیبل کوین ها به عنوان ابزار پرداخت موجب محرومیت کشور از مزایای این فناوری می شود و در عین حال به دلیل ماهیت رمز ارز ، موجب استفاده از آن به شکل غیر قانونی و در فضای غیر شفاف می شود به همین جهت این ممنوعیت باید با قانون گذاری و نیز تفکیک انواع استیبل کوین ها و ایجاد ساز و کار حقوقی برای استفاده از آنها به عنوان ابزار پرداخت جایگزین شود.

منابع و مأخذ :

منابع فارسی

۱. امینی نیا، عاطفه و جلیلی، سیده پریسا. "تحلیلی بر مزایا و معایب رمز ارز ها در توسعه اقتصاد بین الملل" *مطالعات حقوقی*. شماره ۲۵ سال ۱۴۰۱ صفحه ۱۳۷-۱۴۶
۲. تصویب نامه هیئت وزیران به شماره ۵۸۱۴۴/ت ۵۵۵۶۳۷ مورخ ۱۳۹۸/۰۵/۱۳
۳. رای هیئت تخصصی مالیاتی بانکی دیوان عدالت اداری در پرونده ابطال تصویب نامه شماره ۵۸۱۴۴/ت ۵۵۵۶۳۷ هیات وزیران مورخ ۱۳۹۹/۰۴/۱۶ به شماره دادنامه ۶۶۰-۱۰۶۴۸-۰۶۰۹۹۷۰۹۰۶
۴. زارع، علی و امام، علیرضا و تقی خانی، عل. "تبیین ماهیت فقهی و حقوقی استخراج و بیع رمز ارز ها در حقوق ایران". *جامعه شناسی سیاسی/ایران*. شماره ۱۸ سال ۱۴۰۱ صفحه ۳۸۹-۴۰۶
۵. سند الزامات و ضوابط فعالیت در حوزه رمز ارز ها در کشور، منتشر شده توسط معاونت فناوری های نوین، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بهمن ۹۷
۶. شعبانی، امیرحسین و محسنی دهکلانی، محمد و ابراهیمی، سعید. "بررسی تطبیقی قانونی سازی بیت کوین". *پژوهشنامه حقوق تطبیقی*. دوره ۴ شماره ۱ سال ۱۳۹۹ صفحه ۲۰۹-۲۳۸
۷. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۰۳
۸. نبی فیضی چکاب، غلام و صادقی، سید شهاب الدین. "بررسی قانونی رمز ارز در آینه مقررات گذاری ایران و اتحادیه اروپا". *فصلنامه مطالعات نوین بانکی*، دوره ۴ شماره ۱۱. سال ۱۴۰۰
۹. نخجوانی، علی. "ماهیت حقوقی رمز ارز در فقه و نظام حقوقی ایران". ارائه شده در دومین کنفرانس سراسری مطالعات و یافته های نوین در نظام حقوقی ایران، تهران، ایران، سال ۱۴۰۱
۱۰. نخجوانی، علی. "مصادق سنجی فعل قمار بر ابعاد رمز ارز از منظر فقه و حقوق". *فصلنامه فقه و حقوق معاصر*. سال هشتم شماره ۲۰ تابستان ۱۴۰۱ صفحه ۵۱۳-۵۲۱

منابع انگلیسی

- 1.Clifford, Tyler (16 September 2019) “CEO says Paxos offers investors confidence of bank, but the innovation of Silicon Valley” CNBC. Archived from the original on 24 July 2020.
- 2.Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC (OJ L 267, 10.10.2009, p. 7)
- 3.FINMA, 5th Symposium for Small Banks, Valiant Lounge, 24 May 2022
- 4.Kaudia Jarno and Hanna Kołodziejczyk, ‘Does the Design of Stablecoins Impact Their Volatility?’ 14 Journal of Risk and Financial Management 42 (2021), at 3, <https://doi.org/10.3390/jrfm14020042>
- 5.Melinek, Jacquelyn (12 May 2022). "[Terra resumes blockchain production after halting to prevent hacks amid UST crash](#)". [TechCrunch](#). Retrieved 17 May 2022.
- 6.Option of the European Central Bank of 19 February 2021 on a proposal for a regulation on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937
- 7.Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937
- 8.Report on Stablecoins, PRESIDENT’S WORKING GRP. On FIN Markets, the FED. Deposit INS. CROP., & the off. Of the Comptroller of the Currency 16 (Nov.2021)
- 9.Roberts, Jeff John (5 September 2019). “Crypto or Gold? Paxos Offers Both with First Gold-Backed Token”. Fortune. Archived from the original on 25 July 2020.
- 10.Stablecoins Private-sector quest for cryptostability, the document addressed to members and staff of European Parliament
- 11.Tether. Tether: Fiat currencies on the Bitcoin blockchain” (PDF). Tether: Fiat Currencies on the Bitcoin Blockchain: 7. Retrieved 2019-10-23